

Βιβλιοκριτική

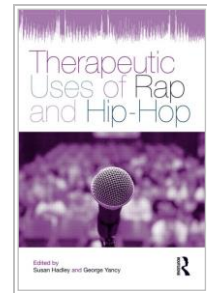
Therapeutic Uses of Rap and Hip-Hop Susan Hadley & George Yancy (Επιμελητές)

Από την Ευαγγελία Αραχωβίτη

Therapeutic Uses of Rap and Hip-Hop

Susan Hadley & George Yancy (Επιμελητές)

New York: Routledge (2012)
427 pp., ISBN: 978-0415884747

Η **Ευαγγελία Αραχωβίτη** είναι απόφοιτος του τμήματος Μουσικών Σπουδών της Αθήνας και του Ωδείου Αθηνών. Η μουσική της αναζήτησε την οδήγησε στο Λονδίνο και πιο συγκεκριμένα στο Nordoff-Robbins Music Therapy Centre, από όπου και αποφοίτησε από το μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών. Τα τελευταία τέσσερα χρόνια ζει και εργάζεται στην Ελλάδα. Δουλεύει στο χώρο της εκπαίδευσης, της πρώιμης παρέμβασης και της ψυχικής υγείας αλλά και ως ενεργή μουσικός. Παράλληλα, σχεδιάζει μαζί με άλλους συνεργάτες παιδαγωγικά προγράμματα για το δημοτικό, αλλά και παρουσιάσεις και βιωματικά εργαστήρια με στόχο την προαγωγή της μουσικοθεραπείας στον ελληνικό χώρο.

Email: evagelia.arachoviti@hotmail.com

Το βιβλίο *Therapeutic Uses of Rap and Hip-Hop* (Θεραπευτικές Χρήσεις της Ραπ και του Χιπ-Χοπ) μου τράβηξε αμέσως το ενδιαφέρον. Με άξονα την προσωπική μου εμπειρία – από συναυλίες ραπ μουσικής και φίλους που εμπλέκονται ενεργά στη χιπ χοπ κουλτούρα, και από την εκπαίδευσή μου στη μουσικοκεντρική μουσικοθεραπεία (Aigen 2005) – αυτό που με εντυπωσίασε ήταν το πώς μπορούν αυτοί οι δύο κόσμοι, η θεραπεία και η χιπ χοπ κουλτούρα, να συνδεθούν. Από προσωπικά βιώματα από την εφηβική μου ζωή μέχρι σήμερα, παρατηρώ ότι οι απόψεις για τη ραπ δίστανται. Αυτό επιβεβαιώνεται και από κάποια άρθρα στο βιβλίο, αναδεικνύοντας τελικά ότι υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με την ταυτότητα, την αισθητική και την αποδοχή της ραπ και του χιπ χοπ. Κάποιοι τη συνδέουν με το περιθώριο, την εγκληματικότητα, τη βία, τα ναρκωτικά, το μισογυνισμό, την απαξίωση και το μηδενισμό ηθικών αξιών, την αντισυμβατικότητα και τον

αντικοφορμισμό. Άλλοι, συνήθως νεώτεροι, αντιλαμβάνονται τη χιπ χοπ κουλτούρα διαφορετικά. Βρίσκουν ένα δημιουργικό διέξοδο που περιλαμβάνει τη ραπ μουσική, το γκράφιτι, το break dance, την ποίηση. Βρίσκουν μια κοινή γλώσσα για να αλληλεπιδράσουν, να συνυπάρξουν και να εκφραστούν αυθεντικά, η οποία, όπως αναδεικνύει και το βιβλίο, αποτελεί μια παγκόσμια γλώσσα.

Το βιβλίο αυτό θεωρώ ότι είναι μια αρκετά σύγχρονη βιβλιογραφική προσπάθεια κατανόησης και ανάλυσης μιας πολύ ιδιαίτερης μουσικής γλώσσας. Παρόλο που η εκπαίδευση του μουσικοθεραπευτή συνεπάγεται επαφή και εμπλοκή σε διαφορετικά μουσικά είδη, η ενασχόληση με τη ραπ μουσική γίνεται επιφανειακά ή μπορεί να εκλείπει εντελώς από την εκπαίδευση. Αυτό αποδεικνύεται και από τις ελάχιστες βιβλιογραφικές προσπάθειες που είναι καταγεγραμμένες στο μουσικοθεραπευτικό χώρο. Ωστόσο,

τελευταία παρατηρείται μια σημαντική επιθυμία εμβάθυνσης στη μουσική κουλτούρα της ραπ μουσικής και διερευνάται το πώς μπορεί να αξιοποιηθεί από τους μουσικοθεραπευτές σε διαφορετικά κλινικά πλαίσια, ώστε να προάγεται η θεραπευτική πορεία. Αυτό που εκφράζεται και στο βιβλίο είναι ότι η ανάγκη προσέγγισης και ανάλυσης της ραπ μουσικής προέκυψε μέσα από την ίδια τη θεραπευτική πράξη· είτε, αυθόρμητα, από πελάτες που προέρχονταν από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (κυρίως Αφρικάνικων καταβολών), είτε από νέους ασθενείς για τους οποίους η χιπ χοπ κουλτούρα αποτελεί μέρος της καθημερινότητάς τους. Άλλες φορές, ωστόσο, υιοθετήθηκε ως θεραπευτικό εργαλείο και από τους ίδιους τους μουσικοθεραπευτές σε ποικίλα θεραπευτικά πλαίσια.

Το βιβλίο κάνει μια συνολική θεώρηση του χιπ χοπ και της ραπ μουσικής στο κλινικό-θεραπευτικό χώρο. Κεντρικό ερώτημα του βιβλίου είναι το τι είναι αυτό που έχει να προσφέρει το χιπ χοπ και η ραπ μουσική και πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως θεραπευτικά εργαλεία. Πρόκειται για μια συρραφή άρθρων από ανθρώπους από διαφορετικά εκπαιδευτικά υπόβαθρα, όπως μουσικοθεραπευτές, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχοθεραπευτές, κλινικούς ψυχολόγους, και καθηγητές φιλοσοφίας. Η δομή του βιβλίου αποτελείται από τρεις θεματικούς άξονες που περιλαμβάνουν συγκεκριμένα άρθρα και έρευνες τα οποία περιγράφω συνοπτικά παρακάτω.

Ο πρώτος θεματικός άξονας αναφέρεται σε ιστορικές και θεωρητικές προοπτικές σχετικά με τη χρήση της ραπ και του χιπ χοπ στη θεραπευτική πράξη. Στο πρώτο κεφάλαιο η μουσικοθεραπεύτρια Adrea Frisch Hara κάνει μια σύντομη αλλά περιεκτική ιστορική αναδρομή στις ρίζες της ραπ και στην εξέλιξή της. Μέσα από την περιγραφή ιστορικών, ανθρωπολογικών και μουσικολογικών παραμέτρων εστιάζει στα μουσικά στοιχεία που συνθέτουν τη ραπ μουσική. Με άξονα τα στοιχεία αυτά, εξετάζει το γιατί η ραπ μπορεί και αγγίζει τους νέους και πιο συγκεκριμένα τους νέους με συναισθηματικές διαταραχές και προβλήματα συμπεριφοράς ενισχύοντας τη διαμόρφωση της ταυτότητάς τους και ενός υγιούς «Εγώ».

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι πολύ ενδιαφέρον, καθώς ο Don Elligan (Elligan 2004), κλινικός ψυχολόγος, περιγράφει τη δική του προσέγγιση, που την ονομάζει *Rap Therapy*. Πρόκειται για τη χρήση ραπ μουσικής ως δεκτικό εργαλείο στη λεκτική ψυχοθεραπεία με άτομα με συναισθηματικές διαταραχές και προβλήματα συμπεριφοράς. Περιγράφει με λεπτομέρεια τα στάδια της θεραπευτικής προσέγγισής του, δείχνοντας τον τρόπο με τον οποίο η χρήση της ραπ μουσικής και του λόγου μπορεί να βοηθήσουν στην

εμβάθυνση και συνειδητοποίηση, στην έκφραση απόκρυφων συναισθημάτων, στη διαχείριση της συμπεριφοράς, στο μετασχηματισμό γνωστικών λειτουργιών και στην ψυχοσυναισθηματική «κάθαρση». Στο τρίτο κεφάλαιο ο Aaron Lightstone εξετάζει τα αισθητικά χαρακτηριστικά του χιπ χοπ και το πώς αυτά χρησιμοποιούνται στη μουσικοθεραπεία και πιο συγκεκριμένα σε μια μουσικοθεραπευτική προσέγγιση όπου κυριαρχεί το *groove*, ένας συνεχόμενος έντονος ρυθμός. Επίσης, θεωρεί ότι η *Hip-Hop Music Therapy*, όπως την περιγράφει ο ίδιος, είναι ο συνδυασμός κρίκος μεταξύ της μουσικοκεντρικής μουσικοθεραπείας και της μουσικής ψυχοθεραπείας, καθώς συνδυάζει τη χρήση της μουσικής και τη χρήση του λόγου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται περιγραφή ενός μύθου, «*Το ταξίδι του Ηρώα*», με αναφορά στα αρχέτυπα του Jung. Ο μουσικοθεραπευτής Michael Vega εξετάζει το πώς η μουσικοθεραπεία συνεισφέρει ενεργά στο στάδιο της «προετοιμασίας», του «ταξιδιού» και της «επιστροφής» και το πώς η ραπ μουσική μπορεί να αντικατοπτρίσει και να αναβιώσει τον προσωπικό μύθο που ζει ο καθένας μας.

Το πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζει τη συνεργατική δουλειά της μουσικοθεραπεύτριας και κοινωνικής λειτουργού Vanessa Veltre και της μουσικοθεραπεύτριας Susan Hadley. Οι συγγραφείς περιγράφουν τη δική τους φεμινιστική προσέγγιση μέσω της χρήσης της ραπ και χιπ χοπ με μια ομάδα ενήλικων γυναικών. Η μουσική αλληλεπίδραση και συνεργασία έχει ως στόχο εδώ την ενδυνάμωση των γυναικών μέσα από την ενίσχυση της αυτοπεποίθησής τους και της γυναικείας τους ταυτότητας και τη συνειδητοποίηση της σημαντικότητας του γυναικείου φύλου και της θέσης του στον κοινωνικό ιστό. Στο κεφάλαιο παρατίθενται και παραδείγματα με στίχους που αναδεικνύουν τα παραπάνω θέματα.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται μία πολύ ενδιαφέρουσα συνεργατική ανάλυση και έρευνα πάνω στα κυρίαρχα θέματα που αποτυπώνονται σε γνωστά χιπ χοπ και ραπ μουσικά κομμάτια. Στη συνέχεια γίνεται μια κατηγοριοποίηση όλων των θεμάτων που συλλέχτηκαν. Οι βασικές κατηγορίες διακρίνουν τα θέματα σε κοινωνικά, πολιτικά, εκπαιδευτικά, παιδαγωγικά, οικονομικά και πολιτισμικά, ενώ υπάρχουν και υποκατηγορίες με συγκεκριμένο τίτλο και καλλιτέχνη, ώστε να μπορεί να ανατρέξει κανείς σε αυτές για μια πιο εκτεταμένη διερεύνηση.

Ο δεύτερος θεματικός άξονας του βιβλίου περιλαμβάνει άρθρα που αφορούν την κλινική χρήση της ραπ και του χιπ χοπ με παιδιά και έφηβους. Υπάρχουν ποικίλα κλινικά παραδείγματα που περιγράφουν εις βάθος τη θεραπευτική

διαδικασία και αιτιολογούν το λόγο για τον οποίο η ραπ μουσική μπορεί να γίνει η θεραπευτική 'δίοδος' στη σχέση θεραπευτή και πελάτη.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζεται η κλινική χρήση της ραπ και χιπ χοπ με έγχρωμους έφηβους. Πρόκειται για ένα καινοτόμο μοντέλο κλινικής δουλειάς, το οποίο ο κοινωνικός λειτουργός Tomas Alvarez ονομάζει «*Beats, Rhymes and Life*», δηλαδή «*Παλμός, Ρίμες και Ζωή*». Στόχος είναι μέσα από αυτό το μοντέλο να αναδυθούν οι προβληματισμοί των εφήβων και να δοθεί στους έφηβους ο κατάλληλος χώρος να εκφραστούν και να ακουστούν αντί να παγιωθούν σε ένα σύστημα παθολογίας.

Το όγδοο κεφάλαιο αποτελεί μια διαφορετική παρουσίαση κλινικής δουλειάς. Πρόκειται για τη χρήση του breakdancing, που είναι το αντιπροσωπευτικό είδος χορού που κυριαρχεί στην χιπ χοπ κουλτούρα και συνοδεύεται από ραπ μουσική. Το breakdancing χρησιμοποιείται ως εργαλείο προσέγγισης των εφήβων αλλά και ολόκληρης της κοινότητάς τους σε μια απομακρυσμένη περιοχή του Καναδά.

Στο ένατο κεφάλαιο περιγράφεται ένα κλινικό project που βασίζεται στη σύνθεση τραγουδιού ραπ. Το συγκεκριμένο μοντέλο παροτρύνει τους έφηβους να πάρουν συγκεκριμένους ρόλους κατά τη δημιουργική διαδικασία της σύνθεσης: ρόλους όπως αυτός του εκτελεστή, του μουσικού, του στιχουργού, του παραγωγού, του κινηματογραφιστή και του καλλιτέχνη.

Στο κεφάλαιο δέκα, μέσα από τη μελέτη περίπτωσης μιας έφηβης με νευρική ανορεξία και ενός εφήβου με προβλήματα σχολικής συμπεριφοράς, αποτυπώνεται η σχέση των εφήβων με το συγκεκριμένο είδος μουσικής, οι προκλήσεις που εμφανίζονται κατά τη θεραπευτική διαδικασία και το πώς η ραπ μπορεί να συνεισφέρει στη διαμόρφωση μιας υγιούς ταυτότητας για τους έφηβους.

Στο ενδέκατο κεφάλαιο παρουσιάζεται η κλινική δουλειά δύο μουσικοθεραπευτών σε μία κοινότητα της Νοτίου Αφρικής με ισχυρά κατάλοιπα ρατσισμού, καταπίεσης και φτώχειας. Στόχος της θεραπευτικής παρέμβασης ήταν να καταθέσουν οι νέοι τις ιστορίες τους και τα όνειρά τους για το μέλλον τους με τη βοήθεια της ραπ.

Στο κεφάλαιο δώδεκα ο μουσικοθεραπευτής Aaron Lightstone μοιράζεται κάποια από τα ερευνητικά πορίσματα της μεταπτυχιακής του διατριβής που σχετίζονται με τις θεραπευτικές δυνατότητες που μπορεί να έχει η διαδικασία παραγωγής και εγγραφής της ραπ μουσικής. Επίσης, γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής και κατηγοριοποίησης ραπ τραγουδιών ανάλογα με το νόημα που περικλείουν σε μια προσπάθεια κατανόησης της σχέσης των εφήβων και της ραπ μουσικής.

Στο δέκατο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ένα πιλοτικό υποστηρικτικό πρόγραμμα μουσικοθεραπείας διάρκειας δέκα εβδομάδων σε ένα κέντρο κράτησης εφήβων. Το πρόγραμμα περιλάμβανε τη χρήση ραπ μουσικής, τη σύνθεση ραπ τραγουδιών και τη χρήση αφρικάνικων κρουστών και blues αυτοσχεδιασμών.

Στο κεφάλαιο δεκατέσσερα παρουσιάζεται η κλινική δουλειά με έφηβους που εμφανίζουν στοιχεία παραβατικής συμπεριφοράς. Η προσέγγισή των εφήβων βασίστηκε στην επιλογή και ακρόαση ραπ αποσπασμάτων και στην εμπάθυση και ανάλυση των στίχων. Επίσης, η μουσικοθεραπεύτρια Amy Donnwerth υπογραμμίζει κάποια σημαντικά θέματα στα οποία θα πρέπει να εστιάσουν οι μουσικοθεραπευτές που δεν έχουν οικειότητα με τη χιπ χοπ κουλτούρα και προέρχονται από μια κλασική μουσική εκπαίδευση.

Το τελευταίο μέρος του βιβλίου περιλαμβάνει συγκεκριμένα κλινικά παραδείγματα από διαφορετικά κλινικά πλαίσια, και αναφέρεται στη χρήση της ραπ μουσικής με πελάτες διαφορετικών ηλικιών. Στο κεφάλαιο δεκαπέντε ο κοινωνικός λειτουργός Edgar Tyson παρουσιάζει το μοντέλο *Hip-Hop Therapy (H2T)* που έχει αναπτύξει ο ίδιος. Μέσα από τη μελέτη περίπτωσης ενός εφήβου με προβλήματα συμπεριφοράς λόγω θανάτου του πατέρα του, παρουσιάζει τη λειτουργία του μοντέλου του, το οποίο βασίζεται εξ ολοκλήρου στη χρήση ραπ μουσικής και εστιάζει την προσοχή των αναγνωστών σε κάποιους περιορισμούς που μπορεί να επιφέρει η χρήση της ραπ κατά τη θεραπευτική διαδικασία.

Στο κεφάλαιο δεκαέξι, γίνεται αναφορά σε συγκεκριμένα κλινικά παραδείγματα από ένα νοσοκομειακό πλαίσιο. Εδώ η χρήση της ραπ μουσικής και του χιπ χοπ έδωσε την ευκαιρία στους έφηβους με προβλήματα υγείας να κατανοήσουν και να εκφράσουν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν ως έφηβοι και όχι ως παιδιά, όπως τείνουν να τους αντιμετωπίζουν στο νοσοκομειακό χώρο.

Το κεφάλαιο δεκαεπτά εξετάζει τη χρήση της ραπ σε ένα πλαίσιο απεξάρτησης. Οι μουσικοθεραπευτές αναφέρονται στη στενή σχέση της ραπ μουσικής με τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και διερευνούν το πώς τελικά μπορεί η ραπ μουσική να χρησιμοποιηθεί ως ένα κατάλληλο θεραπευτικό εργαλείο. Στο δέκατο όγδοο κεφάλαιο δίνονται δύο διαφορετικά κλινικά παραδείγματα από συνεδρίες που περιλάμβαναν τη σύνθεση χιπ χοπ τραγουδιών με άτομα με καρκίνο, τα οποία αποδεικνύουν ότι η ραπ μουσική μπορεί να προσεγγίσει τον καθένα, ανεξαρτήτου ηλικίας και βιωμάτων. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μελέτη περίπτωσης ενός νεαρού ενήλικα με προβλήματα συμπεριφοράς, επιθετικότητα και ακατάλληλη σεξουαλική συμπεριφορά προς τους άλλους, και περιγράφεται

το πώς η μακροχρόνια θεραπευτική πορεία τον βοήθησε στη μετάβασή του από την ψυχιατρική κλινική στην κοινότητα.

Το βιβλίο αυτό αναδεικνύει και αποδεικνύει τη σημαντικότητα της χρήσης της ραπ και του χιπ χοπ ως θεραπευτικών εργαλείων. Τα άρθρα που περιλαμβάνονται στο βιβλίο προσφέρουν μια λεπτομερειακή ανάλυση των κυρίαρχων στοιχείων που συνθέτουν την χιπ χοπ κουλτούρα, ενθαρρύνουν τη χρήση της ραπ σε διαφορετικά κλινικά πλαίσια και περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο μπορεί αυτό να γίνει εφικτό. Επίσης, θεωρώ ότι η κατανόηση και αποδοχή της χιπ χοπ κουλτούρας συνεπάγεται την κατανόηση και αποδοχή των ανθρώπων που εμπλέκονται ενεργά σε αυτήν, δηλαδή, κατά κύριο λόγο, των εφήβων. Ωστόσο, πέρα από την κλινική χρήση της ραπ και του χιπ χοπ, θεωρώ ότι το βιβλίο αυτό μπορεί να λειτουργήσει και ως πηγή έμπνευσης και καθοδήγησης για επαγγελματίες από διάφορους εργασιακούς χώρους όπως μουσικούς, ψυχολόγους, εκπαιδευτικούς, εμπυχωτές, παιδαγωγούς, καλλιτέχνες, οι οποίοι εμπλέκονται και συνδιαλέγονται με ανθρώπους διαφόρων ηλικιών.

Βιβλιογραφία

- Aigen, K. (2005). *Music-Centered Music Therapy*. Gilsum, NH: Barcelona.
- Elligan, D. (2004). *Rap Therapy: A Practical Guide for Communicating with Young Adults through Rap*. New York: Kensington Publishing Corp.

Προτεινόμενη παραπομπή:

- Αραχωβίτη, Ε. (2014). Βιβλιοκριτική: “Therapeutic uses of Rap and Hip-Hop” (Susan Hadley & George Yancy, Επιμελητές). *Approaches: Μουσικοθεραπεία & Ειδική Μουσική Παιδαγωγική*, 6(1), 47-50. Ανακτήθηκε από το <http://approaches.primarymusic.gr>